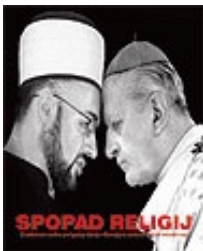

UREDNIŠTVO PODJETJE NAROČANJE OGLAŠEVANJE ARHIV

MLADINA**Brez sponzorjev.**

Mladina 3 / 2003

UVODNIK

MANIPULATOR

IZJAVE TEDNA

ROLANJE PO SCENI

TEMA

INTERVJU

SLOVENIJA

NARAVA IN DRUŽBA

KULTURA

FILM

KNJIGE

PLOŠČE

KONZUM

PAMFLET

KOLUMNA

DRŽAVNI IZBOR

TRANSNACIONAL

POD ČRTO

RODEO

STRIP

MLADINAMIT

TRGOVINA

KONZUM

DIAREJA

IGRE

DUPLERICE

NATO KVIZ

© MLADINA 2000-2002

RETORIK KULTURA

20. januar 2003

retorika

Kraljestvo govorečih glav

Alfred C. Snider, zaljubljenec v umetnost komuniciranja

foto: Nada Žgank

Alfred C. Snider, za prijatelje Tuna, je profesor argumentacije na Univerzi v Vermontu in velja za eno izmed mednarodno priznanih avtoritet, ki se ukvarjajo z debato kot znanostjo. Simpatični gospod je pisec številnih člankov o političnem debatiranju in komunikaciji, posebno pozornost pa že več let namenja uvedbi osnovnih standardov zdrave javne retorike v okolja, kjer je tovrstna dejavnost zaradi nedemokratskih režimov v preteklosti nekoliko zakrnela.

Strasten zagovornik interneta kot čudovitega sredstva za "zlom tiranije daljave" je Slovenijo prejšnji teden obiskal na povabilo društva Za in proti, nevladne organizacije za kulturo dialoga, in pripravil več uspešnih študentskih delavnic v Trbovljah in Mariboru. Da se gospod spozna na komunikacijo, priča tudi njegovo živahno menjavanje kravat, saj mi je takoj na začetku intervjuja razložil, da ima med drugim lecturing tie za predavanja študentom, TV-tie (ki jo je zdizajniral sam rajniki Jerry Garcia) za šarmiranje kamere in power/money tie (ročno obdelana korejska svila) za sponzorsko nabiranje denarja za svoje projekte. V isti sapi je dodal, da bi ga zaradi uporabe takšnih trikov sicer lahko pekla vest, pa ga v bistvu ne, saj je ultimativno vendarle "na strani angelov".

Večji del življenja ste posvetili boju za čim boljše obveščeno družbo izmenjave tehtnih argumentov. Ste se v teh časih, ki stavijo predvsem na princip Reader's Digesta in na vrtince MTV-jevskih klišejev, zaradi tega pogosto počutili osamljenega in zafrustriranega?

O ja, včasih se seveda res počutim kot glas vpijočega v puščavi, na srečo pa v tej puščavi vseeno najdem kar nekaj drugih romarjev, ki jih skrbijo enaka vprašanja kot mene in so v resnici najuspešnejši in tudi najbolj navdihujoči ljudje na planetu. V resnici ne gre za to, da je za kritično mišljenje vseeno vseeno, temveč za to, da ga pri pomembnem osebnem in političnem odločanju tako veliko navadnih ljudi preprosto ne uporablja. Odkar se ukvarjam s temi vprašanji, smo bili priča številnim izjemno pomembnim gibanjem in pobudam z namenom pridobivanja in izkoriščanja informacij za skupno dobro, vendar nam še ni uspelo doseči tiste splošne kritične mase, ki se zdi nujna za uvedbo prave logične, vsebinske družbe.

Se ji pa bližamo? Smo vsaj na pravem vektorju?

Sam sem zelo optimističen, predvsem ko obiskujem dežele, kjer se mi napredovanje

LISTAJ

NAPREDNO ISKANJE

 POŠLJI NATISNI

To, da si dober govornik, niti po naključju ne implicira, da si dober človek.

Copyright (c) 2003
Mladina d.d.

Razmnoževanje ali uporaba besedila ali dela besedila je prepovedana, razen ob pisnem soglasju Mladine d.d.

teh procesov ne zdi samo po sebi umevno, pa potem navdušeno ugotovim, da prav dobro napredujejo. Kitajska vlada me je recimo prosila, ali bi lahko tam skupaj ustanovili nič manj kot debatni inštitut za najbolj nadarjene študente. V družbah brez tradicije lastnega mišljenja začenja ohrabrujoče veliko ljudi razmišljati s svojo glavo, je pa res, da moram pri tem omeniti tudi družbe s tako rekoč idealnimi razmerami za visoko stopnjo neposredne demokracije, kjer že lep čas zaznavamo upad kreativnega in kritičnega mišljenja. Kot kronski primer za to trditev lahko navedem ZDA in Veliko Britanijo.

Zakaj tak upad?

Blaginja vse pre pogosto zaredi kognitivno lenuharstvo, ki se ravna po načelu: *Življenje je super, torej koga briga!* Ko pa se pojavijo težave in tegobe, ljudje napnejo mišice. Pri nas doma bi jih nedvomno napeli, če bi nenadoma imeli 20-odstotno brezposelnost, takrat bi še kako ne le poslušali, temveč celo zahtevali odgovore in jih tudi nič kaj prijazno ovrednotili. Sodobna teorija prepričevanja pravi, da ljudje uporabljajo dva različna načina evalvacije sporočil, in sicer po *osrednji* in *obrobni* poti. Po prvi se vozijo logika, razmišljanje, dokazi in konkretni primeri, po drugi dirkajo koncepti, kot so lepota, zvezdnitvo in imidž. Na osrednjo pot zapeljemo, ko se odločamo o čem, kar se nam zdi za našo prihodnost ključno, po obrobju jo uberemo, ko se odločamo recimo o tem, kakšno pivo bomo pili ... ee, ne, čakaj, za celo vrsto ljudi je to precej ključno vprašanje, zato reciva raje ... s katerim šamponom se bomo umili. Taka ureditev je posledica težnje po varčevanju z mentalnimi viri, ki je v bistvu zelo naravna težnja, saj je svet tako ogromen, da o prav vsem res ne moreš ves čas misliti tehtno in kritično. Ljudi morate samo prepričati, da je vprašanje zanje osebno kritično, pa boste pognali njihov kritični potencial.

Kaj je za vas osebno prvinski cilj retorike? Je vsaka uspešna retorika - torej taka, ki naslovnika prepriča in požene v tek - dobra retorika, četudi počiva na napačnih ali celo zavajajočih izhodiščih?

Sam izraz *retorika* je tako ali tako dobil skoraj status psovke, saj ga tako uporablja vse več ljudi, ko slabšalno opisujejo posamezni diskurz, ki jim iz tega ali onega razloga ni všeč: *Pha, pa saj to ni nič drugega kot puhla retorika!* Ko so me snubili, naj začnem pisati govore za demokratskega kandidata na predsedniških volitvah, točneje za Michaela Dukakisa, je postalo kaj kmalu kristalno jasno, da bo treba z namenom prepričevanja Jožeta Amerike, če nič drugega, vsaj zamegljevati resnico. Nazadnje sem jih zavmil, saj to seveda ne more in sploh ne sme veljati za "dobro" retoriko. Poglejte, Chaim Perelman, filozof retorike iz Bruslja, govori o dveh vrstah občinstva, o *univerzalnem* in *dejanskem*. Prvo sestavljajo vsa bitja v vesolju, ki jih je sploh mogoče nagovoriti, skupaj z vsemi bogovi, drugo pa ljudje, ki so se dejansko zbrali, da bi poslušali vaš govor. Argumente je treba dejanskemu občinstvu predstaviti tako, da bi zadovoljili tudi univerzalno publiko, to pomeni, da pred sočloveka nikar ne hodi s poantami, zaradi katerih bi te bilo pred Bogom sram. To pa je, kot morda veš, v resničnosti pogosto strašansko *tricky*. Ampak saj tudi nihče ni rekel, da je lahko.

Katero vrednoto se danes pred dejanskim občinstvom najbolj spleča promovirati v javnosti, katera zagotavlja največje dividende?

Vsekakor užitek, na drugem mestu pa mu za ovratnik tesno diha status, torej ego. Dejansko smo samo živali, ki se v primerjavi z bolečino še vedno navdušujejo nad užitkom, vendar jih na drugi ravni prav blazno skrbi njihova samopodoba, toliko bolj pereče, kolikor bolj postajamo osamljeni, izkoreninjeni in atomizirani posamezniki. Tako imamo nekaj osnovnih tipov reklam, ki jih lahko sortiramo glede na naslovnika, in najbolj dominantna sta verjetno tipa *lenega iskalca užitka*, ki večino časa preživi na kavču, loka ceneno pivo in bulji v pornofilme, ter *neutrudnega ambicioznega povzpelnika*, ki bo z veseljem žrtvoval toliko in toliko potencialno čudovito preživetih ur za to, da se bodo nekoč vsi drugi slinili po njegovem novem BMW-ju. Še pred nekaj leti se spomnim, da sem se ob vseh tistih grozljivih oglasih pogosto čutil osebno užaljenega, potem pa sem se zavedel, da me nimajo kaj žaliti, saj preprosto niso usmerjeni name.

In če bi marketinški gurugi sklenili naklepati reklamo, ki bi bila usmerjena naravnost na vas, kakšna bi bila? V kateri osnovni tip naslovnika se uvrščate?

Oh, tako rekoč ne vidavam oglasov, ki bi bili naslovljeni neposredno name, in to me po svoje celo veseli. Štejem se za gorečega privrženca mišljenjske šole decembra preminulega dalmatinskega filozofa Ivana Ilića, to pomeni, da na prvo mesto postavljam *skupnost* v pomenu načina, na katerega se ljudje naučijo delovati skupaj

skozi vzajemno krepilne procese. Če hočete kupiti mene, mi morate torej prodajati procese povezovanja, vendar morate biti pri tem zelo pazljivi: recimo, ples je zame prečudovita stvar, ki lahko spet in spet magično poveže prej izrazite individualiste, vendar ne bom šel zaradi tega niti približno kupit novega ploščka Michaela Jacksona, saj ta tako ali tako ne poseblja ničesar drugega kot totalno komodifikacijo glasbe. Še en primer bi bil pojav TV-evangelizma: osebno se mi zdi tisto, kar se dogaja v sklopu skupnosti vernikov znotraj cerkve, resnično lepa in pomembna stvar, TV-evangelisti pa promovirajo nekaj povsem nasprotnega, torej vero brez vsake prave pripadnosti in povezanosti.

Vaša skupnost naj torej raje ne pleše na viže Michaela Jacksona?

No, pa saj ne rečem, če se vsi takole zberemo in zavrtimo ... Veš, jaz bom pravzaprav plesal na dobesedno karkoli, v globino duše me moti samo ta proces komodifikacije, ki ga lahko morda najboljše ponazorim, ko se spomnim, kako so se v našem govoru v zadnjih desetletjih številni glagoli postopoma spremenili v samostalnike, dejanja so postala stvari. Poglej, nič več ne *okrevamo*, temveč nam *zagotavljajo zdravniško pomoč*, nehali smo se *učiti*, saj si zdaj *pridobimo izobrazbo*, čedalje manj se *ljubimo*, ker *imamo spolne odnose*. Procesi postajajo dobrine, ki jih je čedalje težje deliti, ki so samo tvoje in te od skupnosti na dolgi rok čedalje bolj odtujujejo. Jaz pa sem entuziast glagolov: en velik *JA!* za glagole in *FUJ!* za samostalnike.

Koliko so fenomenalni govorniki rojeni in koliko narejeni?

Bolj ali manj so narejeni, rojeni sploh niso. Veliko ljudi se moti, ko misli, da igra pri tem zunanji videz bistveno vlogo, saj ne igra tako rekoč nobene. Večinoma so bili veliki zgodovinski govorniki izrazito grdi, John F. Kennedy je bil pravzaprav ena redkih "luštkanih" izjem. Poglejmo samo Churchilla in Lincolna, kako sta bila grda! Velik govornik samega sebe *ustvari*, tako kot recimo Demosten, ki se je sprehajal ob obali in skušal s svojimi tiradami preglasiti šumenje valov s prgiščem kamenčkov v ustih. Ampak, pazi, to, da si dober govornik, niti po naključju ne implicira, da si dober človek: ob dveh izmed najboljših oratorjev v današnji Ameriki me v človeškem smislu globoko zmrazi. Eden je Jerry Falwell, šampion TV-evangelistične "moralne večine", in drugi Louis Farrakhan, islamski voditelj. Oba sta resnično fantastična govorca, vendar govorita globinsko strašljive stvari. V enem izmed govorov, ki sem jih videl, čeprav je videokaseta nosila nalepko *Zaupno* in naj bi krožila izključno med pripadniki Farrakhanove verske organizacije, ta človek dejansko pridiga, da se številni belci še vedno rojevajo z repi in jim jih potem skrivoma odstranijo v bolnišnicah, ti repi pa so posledica tega, da so se v ledeni dobi na veliko plodili s psi. Grozno, ampak govornik je pa fantastičen.

Eden izmed vaših predmetov na domači univerzi se imenuje *Retorika reggae glasbe*. Kako to, da ste si izbrali prav to zvrst?

Od časa do časa me kaj navda z občutkom: *Opa, tukaj se pa nekaj dogaja, vendar nimamo pojma, kaj točno to je!* in to me silovito pritegne. Pri reggaeju sem ugotovil, da je to kombinacija izjemno spolne, telesne glasbe in skrajno političnih besedil s poslanstvom družbenih sprememb. To ni samo izredno fascinantna, temveč tudi presenetljivo vplivna kombinacija, saj si je v svetu zagotovila neprimerno večjo nišo, kot bi jo bilo logično pričakovati od nekega drobcenega otočka.

Nedavno ste zapisali, da bi lahko Ameriko na trenutke označili celo za preveč zretorizirano deželo, za "kraljestvo talking headov", ki veliko govorijo, a vse premalo povejo. Kako mislite, da bi to kraljestvo doživljali stari Grki, če bi bili še med nami?

Po mojem bi rekli, da imamo vse preveč ljudi, ki nam razlagajo, *kaj* naj mislimo, in vse premalo tistih, ki nam razlagajo, *o čem* naj mislimo in *kako* naj se razmišljanja sploh lotimo. Vsi tisti talking headi tako radi preskočijo vse začetne faze doseganja odločitve in začnejo kar s končnim dognanjem; to postane torej povsem aksiomatično. Periklej in Aristotel bi se verjetno samo krohotala. Obstaja splošno uveljavljeno prepričanje, da pri nas tako rekoč brsti odprta razprava, ko pa imamo v resnici samo soočenja izrazitih desničarjev in liberalnih demokratov, ki se pred kamero drug na drugega derejo in se zmerjajo. Prav zato sem si dal pred dvema letoma doma odinštalirati kabelsko televizijo in svoje odločitve nisem nikoli obžaloval.

Jure Aleksič

